

Լսաւ եւ զորդի գաստիարակեալ, « Իկարէ որդեակ,
 ,, Ընդ միջինն ընթաց, խրատ տամ քեզ, ասէ, շաւիղ անվտանգ.
 ,, Գուցէ ընդ խոնարհ թէ գնաս ընդ ուղի, յալեաց ծանրասցին,
 ,, Եւ թէ ընդ բարձունս, խանձոտին փետուրքդ ի բոց հըրատին.
 ,, Ընդ երկաքանչիւր հետոցն ընդ միջին թռիւր որդեակ իմ.
 ,, Եւս պատուիրեմ չայելքեզ համբուն ի դէմն Եզդին.
 ,, Եւ ընդ Եզդն մեծ կամ ընդ մերկանդամ ընդ հայկեան նիզակ
 ,, Ի տկնարկեսցես. առաջնորդութեանս իմ լեր հետեակ », Եւ
 նրմանապէս թելադրեալ նրմին զօրէնս թռչանաց,
 Եւ հըմուտ ուսոցն ասպա զանծանօթ թեւսն յարմարեաց.
 Եւ զոյգ ընդ խրատուն թանան համօրէն երեսք ծերունիք,
 Եւ զոյգ ընդ գործոյն սասանին ի դող բազուկք հայրենիք.
 Համբոյր ետ անդարձ, եւ թեւատարած թռեալ առաջին,
 Եւ սիրտն երկիւղիւ զողայ տատանի ի տես ուղեկցին.
 Օ որօրինակ հաւ՝ որ առ ի բարձուէ ընտանի բունոցն
 Բըմատալ ձագուցն արձակէ երամ ընդ այերս օդոյ,
 Ձայներ զիւր կրնի եւ ի մահառիթմն մարգէր արհեստ.
 Բախէր ինք զիւր թեւս, և զորդոյն դիտէր բախին զուգահետ...
 Բայց այն ինչ մանուկն ըսկըսաւ խայտալ բուռն թռչանօք,
 Ի անկական աշխոյժք եթերաց բարձանց վառին տենչանօք.
 Եւ զառաջնորդին լըքեալ ըզշաւիղ թռուցեալ ի բարձունս,
 Ի սաստիկ տօթոյն կակղի հոտաւետ թեւոցն ամբողջին.
 Հալեալ էր մոմայն. ինքն ըզմերկանդամն շարժէր ըզբազուկս.
 Ի թեւոց թափուր եւ ոչ դոյզն մի ընկալեալ ըզսիւք.
 Ըրթունք հայրակոչ յալիս կապուտակ ջուրցն սուզանին,
 Իր եւ յայսմանէ ընկալաւ այսօր զանուն ըզնորին.
 Եւ հայրն հիքացեալ, այլ ոչ եւրս հայր, « Իկարէ՛, ասաց,
 ,, Իկարէ, ո՛ր ես, եւ կամ յոր գաւառ քեզ հանդիպեցայց.
 ,, Իկարէ... », ասաց, եւ ի ծուփս ալեաց փետուրս նըշմարէ.
 Ընէծ զիւր արուեստ, ամփոփէ զմարմին, զանուն տեղն ասէ:

ՈՎԻԴԻՍ

Շեշտ կամ Շեշտոռնն ձայնի :

Շեշտ բառը այլ և այլ նշանակու-
 թիւններ ունի. երբեմն կ'արտայայտէ
 ձայնին զանազան աստիճաններն՝ լե-
 զուի մը բառերն արտասանելու համար,
 երբեմն վանկի մը վրայ ձայնին մասնա-
 ւոր ոլորումը, երբեմն ալ իբրեւ այդ ոլոր-

ման հանգամանքը ցուցանող նշան մը:
 Շեշտահէ, քերականական բացատրու-
 թեամբ, վայելուչ յարմարութեամբ
 շեշտերն դասելու արուեստը. իսկ լե-
 զուի նկատմամբ մտածելով, իւրաքան-
 չիւր բառի, ըստ ընդհանուր կրից բա-
 նին, և իմաստին մէջ բռնած տեղոյն
 համեմատ, ձայնի միջոցով և առանց

հեռանալու առողջանութեան կանոններէն, յատուկ զօրութիւն մը տալու արուեստն է :

Եւ այլ տեսակ շէշեր կան . ալ քային կամ Գաւառական շէշտն այն է՝ զոր մի և նոյն աշխարհքի զանազան գաւառաց տեղացիքն և այլ և այլ ազգերն՝ ի բնութենէ կամ սովորութեամբ կ'ունենան : Իւրաքանչիւր գաւառ, նաև իւրաքանչիւր քաղաք և իւրաքանչիւր ժողովուրդ՝ լեզուով ուրիշէն կը տարբերի՝ ոչ միայն տարբեր բառեր գործածելով, հապանակ բառերն ուրիշ կերպով արտաբերելով և հնչելով : Սմանք՝ ուր ըստ սովորութեան ձայնը կը բարձրացուի, հոն կ'իջեցնեն, կը սղեն այն վանկերը որ երկար պիտի ըլլային : Եւ զանազան շէշտերն, առաւել կամ նըւազ պակասաւոր, ուղիղ առողջանութեան մեծ արգելք են : Համբաւներն ինամով պէտք է այս բանիս մէջ զգուշանան, և ըստ կարի ճիշդն և ուղիղը հնչելու աշխատին :

Քերականական շէշտը՝ վանկի մը վրայ ձայնի մասնաւոր ոլորակը կը ցուցնէ, և կը դրուի ձայնաւորաց վրայ, անոնց հնչումն որոշելու համար : Եզուի գործարանաց կազմութեանն համեմատ, ձայնի ելևէջքն ըստ բնութեան վանկից պէտք է զանազանին : Եւ մէն լեզուաց մէջ՝ վանկերէն ոմանց վրայ պէտք է ձայնը բարձրացնել, ոմանց իջեցնել, ոմանց ալ սկիզբը բարձրացնել ու վերջն իջեցնել :

Դոգանութեան շէշտը՝ այս կամ այն վանկին վրայ ձայնին աւելի երկար կամ սուղ արտաբերութիւնը կը ցուցնէ : Հնչման զանազանութենէն զատ, պէտք է դիտել նաև իւրաքանչիւր վանկ իր աստիճանին համեմատ հնչելու ժամանակին չափը : Ուստի բառն երկու տեսակ որոշեալ յատկութիւններ ունի . շէշ և քանակ . շէշտը, հնչմանց տարբերութիւնն իմացնելու համար, իսկ քանակն՝ այս հնչմանց առաւել կամ նուազ սղութիւն կամ երկարութիւն տալու համար : Տարակոյս չկայ թէ ինչ աստիճանի կարեւոր է առողջ

նութեան ինչպէս որ պէտք է խորունկ ուսումը . վասն զի անով ճարտասանին խօսուածքը քերականական ճշդութիւն մը կ'առնու . և այս ճշդութիւնն իր ճառին ճապաղութիւն ու ցրտութիւն մը չպատճառելէ զատ, ձայնի փոփոխ ներդաշնակութիւնը կ'աւելցնէ, և բառերն իրենց յատուկ զօրութեանն համեմատ կը գունագեղէ : Եւ որովհետև առողջանութիւնը վանկից ճշգրիտ չափը կը սորվեցնէ, լաւ խօսիչ ու զօղին համար օգտակար և անհրաժեշտ հարկաւոր է : Եւ այս ընդ հակառակն լաւ չկրնար արտասանել մէկը թէ որ կանոնաց անանկ ճշդութիւն մը պահէ որ ձևացեալ և բռնադատեալ կերպ մը առնու . վասն զի բնականութիւնն է միայն որ զմեզ կ'ախորժեցնէ, կը զուարճացունէ և կը գերէ :

Դարբանային կամ արտաբանական շէշտը, զոր բաղունք քերականական շէշտին հետ կը շփոթեն, իմաստից և գաղափարաց իրարու մէջ ունեցած կապակցութիւնը կը ցուցնէ, որուն յայտարար նշանքն՝ կէտերն են :

Պարասանական կամ Բարացոյցական շէշտը շատ նմանութիւն ունի Բնական կոչուած շէշտին հետ : Բնական շէշտն այն է՝ որով մարդ զգացած կրիցն համեմատ ձայնը կը բարձրացնէ, կը զօրացնէ, կ'իջեցնէ, կը չափաւորէ կամ կը տկարացնէ : Պարասանական շէշտը, ըստ նմանութեան Բնական շէշտի, նկարագրել և ազդել կու տայ այլոց այն զգացմունքն՝ որովք ինքն ոգևորեալ է : Սմանք երկրորդն առջինէն կը զանազանեն, պատճառաւ որ անիկայ ատկէ աւելի նուազ բնական է . բոյց արուեստի ամենայն հարստութիւնքն և ձայնից անբաւ փոփոխութիւն ունի, և հնչման ամենայն կարելի բեկբեկմանց կը յարմարի : Եւ հակառակն թուի թէ արուեստով այդ շէշտը չկրնար կատարելագործուիլ, և որչափ բնական՝ այնչափ կատարեալ կ'ըլլայ : Որ և իցէ կերպով, դարձեալ կը կրկնեմք, թէ Դարբանային շէշտը ձայնի բարձրանալն կամ իջնելը կը ցուցնէ, ինչպէս

որ սրտին ունեցած զգացմունքն կը պահանջէ: Կը ծառայէ նաև խօսքի մը իմաստն աւելի ճշդիւ նշանակելու, և զիսաւոր մտածութիւնն աւելի ազդուութեամբ բացատրելու համար: Այսով կը տեսնուի այս շեշտին և պարզ արտասանութեան իրարմէ ունեցած տարբերութիւնը. ասիկայ արտաբերութեան ընդհանուր ձայնին կարևոր բարձրութիւնն է, որպէս զի բանախօսին ձայնը լսուի. իսկ ճարտասանական շեշտն է՝ արտասանողին հոգւոյն յուզմանէն յառաջ եկած ձայնի ելևէջք մը որ ունկնդիրը շարժելու համար պէր ճախօսութեան զօրաւոր միջոցներէն մէկն է. և նաև ճարտասանութեան գիսաւոր գործեաց մէկը կրնայ համարուիլ: Ճարտասանական շեշտը, մէկու մը ըսածին պէս, զգայութեանց հաւասար միշտ յարափոփոխ է: Բարկութիւնը, գթութիւնը, երկիւղը, վշտակրութիւնն և ուրախութիւնը իրենց առանձին ձայներն ունին:

Յիրաւի կիրքերն ամենեւին իրարու չեն նմանիր. և բոլորն ալ հոգւոյն վրայ զանազան ազդեցութիւնք կը պատճառեն, և իւրաքանչիւրն իրեն յատուկ ձայն մը յառաջ կը բերէ: () արմանքը՝ ծանր և դաշնակաւոր ձայն մը կը պահանջէ. ափշութիւնը՝ բարձր ձայնով մը կը յայտնեմք. փափաքն է եռանդուն և շտապող. բարկութիւնը՝ ազդու արտասանութիւն և զօրաւոր ձայն մը կ'ուզէ. սիրոյ բացազանչութիւնքն են գողտր, կենդանի և գորովական. տըրտմութեանը՝ հաւաքախառն, յարմարախօս և ստէպ հանգիստներով ընդհատեալ. ուրախութեան ատեն՝ ձայնը լեցուն, կենդանի և նուրբ կ'ըլլայ. ցաւոց մէջ՝ սրտաշարժ, կիսակտուր և հեծեծախառն. բարկութեան ժամանակ՝ սուր, համառօտ և երազընթաց. կուռոյ ատեն՝ խրոխտ և համարձակ. վախի մէջ՝ տկար և նուաղեալ. գթոյ և կարեկցութեան միջոց՝ գողտր, սրտաշարժ և ողբական. լալու ժամանակ՝ ընդհատեալ: Այնպէս որ մէկն յանդիմանել, ձայնն ազդու կ'ըլլայ. եթէ խնդրել,

աղաչել, քաղցր ու երկչոտ. եթէ խրատել, մխիթարել կամ խոստանալ, ծանր և համառօտ կ'ըլլայ: Բնկերութեանց մէջ զմարդիկ դիտելու սովորութիւն ունեցողք՝ դիւրաւ կը տեսնեն կրից այս զանազան արտայայտութիւնքն: Նարտարութիւնը իւրաքանչիւր կրից բնական ճշմարիտ ձայնն յարմարցնելն է: Այն իր զգացած կիրքերն չկրնար այլոց հաղորդել, մինչև որ անանկ մը զանոնք չարտայայտէ, որ իրապէս զանոնք զգացած ըլլալը ցուցնէ:

Բացատրած զգացմանց համեմատ արտասանութիւն յարմարցնելու միակ միջոցն է նիւթոյն իսկութեանը լաւ մը թափանցել. և ըստ ամենայն մասին՝ արտասանութեան գիսաւոր հիմունքն է՝ ըսածն զգալ. վասն զի սիրտը ճարտասանութեան աթոռն է: () քածեալ մարդուն ձայնն իր նմանեաց սրտին խորը կը հնչէ. և կիրքն 'ի կրից յառաջ կու գայ, որ տեսակ մը համակրութիւն է:

Բայց թէ արդեօք հասարակաց խօսակցութեան մէջ պէտք է ճգրիտ բնութեան ձայնը գաղափարել. և հաւասար թերութիւն մի է չափազանցելը, կամ աւելի մեղմացնելը: Թուի թէ, գողտր զգացմանց մէջ լաւագոյնն է, բնութեան ձայնը կէտ առ կէտ փոխ առնուլ. իսկ սաստիկ զգացմանց մէջ, ինչպէս են ոխ, բարկութիւն և այլն, վայելուչ է զանոնք մեղմացնել: Ատենախօսն այն վանկից վրայ պէտք է ձայնը զօրացնէ՝ ուր որ կրից սաստկութեանն աւելի համապատասխան կու գայ:

Խասինի այս տողը,

Չուսուական, որպիսի բան ելի քուսմէ բերանոյ,

Բնանկ կերպով կրնայ արտասանուիլ որ ձայնը շեշտեալ վանկից վրայ բարձրանալով, այլոց վրայ կը ցածնայ: Արեւմտեան մի և նոյն զգացումը ընդունակ է այլ և այլ ելևէջից: Արնայ վերի տողն հակառակ եղանակաւ արտաբերուիլ, շեշտեալ վանկից վրայ ձայնը ցածցընելով, և այլոց բարձրացնելով:

Հուսական, որպիսի բան եւ ի քումմէ բերա-
նոյ :

Եւրաքանչիւր կիրք իրեն յարմար
իր ելեւջքն կը պատշաճէ : () րինակի
համար, քաղցր յանդիմանութեան շեշ-
տի մէջ, անգո-ն բառին առաջին վան-
կին վրայ ձայնը կը յենու . անգո-ն,
չի՞նչ արարի թեղ . իսկ սոսկալու շեշտին
մէջ՝ վերջինին վրայ . անգո-ն, չի՞նչ
սոսկ պայտ :

Նարտասանական դարձուածոյ մէջ
միշտ կան անանկ ազդու բառեր որոյ
վրայ իմաստին ոյժը կը կայանայ, և այն
բառից վրայ պէտք է ձայնն յենու : Բայց
պէտք չէ նայիլ ամէն բանի ազդուութիւն
մը տալու . վասն զի այն ատեն
արտասանութիւնը ձևացեալ և նոյնա-
ձայն բան մը կը դառնայ : Ի՞նչ կա-
րևոր կանոնն որ ձայնն ըստ պատշա-
ճին զօրացնելը սորվելու համար կրնայ
սահմանուիլ՝ այն է՝ որ բացատրել ու-
ղած զգացմանն ոյժն ու որպիսութիւնը
պէտք է որոշ ու ճշգրիտ կերպով ըմ-
բռնել, և պայծառ գաղափար մը ու-
նենալ :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՊՕԼՍՈՅ՝

Սարկիանոս իր ազնիւ բնաւորու-
թեամբը, լաւ վարքովը և իմաստուն
կառավարութեամբն ինքը զինքը Պուլ-
քերիային ընտրութեանն արժանի ցը-
ցուց : Ի՞նչպիսի մէջ աղքատ սնէ ծնած՝
տասնրկնը տարի ծառայ եղեր էր . ետքն
ալ ի՞նչպար զօրավարին օգնական ըլլա-
լով՝ Պարսկաստանի և Իփրիկէի մէջ
շատ քաջութիւններ ըրեր, մեծ անուն
հաներ էր, ու համեստութեամբն ալ
նախանձորդաց բերանը գոցեր էր : Ի՞նչ
թողը նստելուն պէս՝ իսկապի օրինօք
անկարգութեանց դարման ըրաւ, ու
բռնաւորական կերպերը դադրեցուց :

1. Տէս հատ . ԺԹ . Երէս 372 .

հարկերը թեթեւաց, ժողովրդեան
հետ սիրով ու քաղցրութեամբ կը վա-
րուէր, իսկ թշնամեաց հետ խրոխտա-
նօք :

Ի՞նչպիսի գոռոզութեամբ մը պա-
հանջեց իրմէ որ լիւեոդոսին խոստացած
հարկն հատուցանէ : Սարկիանոս պա-
տասխան տուաւ թէ “ Ինչաւ այն ժա-
ն մանակն՝ որ ամէն մարդ ուզածն ընել
կու տար կայսեր . ես ստակով և ա-
մէն բանով պատրաստ եմ օգնելու
այն դաշնակից թագաւորաց որ ինծի
հետ հաւատարմութեամբ կը վա-
րուին, բայց սպառնալեաց՝ զօրքով,
քաջութեամբ ու սրովս պատասխան
կու տամ ” : Ի՞նչ պատասխանին վը-
րայ կատղեցաւ Իշտիդաս, երգումն ը-
րաւ որ Հռովմայեցւոյ մինչև անունն
ալ չթողու աշխարհիս վրայ . սակայն
վայրենամտութեանն հետ խորագի-
տութիւնն ալ ունենալով, երբոր
տեսաւ Սարկիանոսին պատրաստու-
թիւնը՝ սիրտ չըրաւ հետը պատերազ-
մելու :

Սարկիանոս սաստիկ հրովարտակ
հանեց հերետիկոսաց դէմ, և առա-
ջարկութեամբ մեծին Լեոնի Ա պա-
պին Հռովմայ, Վաղկեդոնի սուրբ
Ժողովը գումարել տուաւ յամին 451
ընդդէմ մոլորութեանն Եւտիքեայ :

Ի՞նչաւ Սարկիանոս յամին 457,
մինչդեռ կը պատրաստուէր ընդդէմ
Պենտերիկոսի բռնաւորին Իփրիկոյ,
թողլով անուն հանձարամիտ ինքնակա-
լի : Բայց մեր Եղիշէ վարդապետը կը
կոչէ զայն անարէն Մարկիանոս, վասն զի
չօգնեց Սարգանանց՝ Վաղկերտի դէմ,
որպէս զի անոր հետ դրած հաշտու-
թեան դաշինքը չուծէ :

Սարկիանոսի մահունէն ետքը թէ
զօրաց և թէ արքունեաց մէջ ի՞նչպար
զօրավարին պէս անուանի մարդ չկար .
իր ընտանիքը թէ հարստութեանն և
թէ տէրութեան ըրած ծառայութեան
ցը համար շատոնցունէ արեւելքի մէջ
մեծ ազդեցութիւն ունէր . և ինքն ալ
քաջութեամբ մեծամեծ պատիւնե-
րու հասած ըլլալով՝ կայսերութեան կը